

Krigsseilerlandsdelen

Av Bjørn Tore Rosendahl, forsker ved Norsk senter for krigsseilerhistorie, ARKIVET

Nå er det enda en grunn til å se på Sørlandet som «Krigsseilerlandsdelen». Den 19. juni lanserte ARKIVET nettstedet Minnehallen.no i ny drakt

Krigsseilerne stod for Norges viktigste bidrag i den allierte seieren under andre verdenskrig. En av grunnene til at de spilte så stor rolle var at de var så mange. 30 000 norske sjøfolk fraktet via sjøveien bensin, soldater, ammunisjon, mat og mye annet som er avgjørende for å vinne en krig. I tillegg var det mange nordmenn som seilte i marinen, på utenlandske skip og på skip i det tysk-okkuperte Norge. I dag er det vanlig å regne de også som krigsseilere.

Både storm og stille har satt sitt preg på krigsseilernes historie. Siden 1945 opplevde sjøfolkene fra andre verdenskrig mange nedturer, og akkurat *det* har på mange måter definert hva det vil si å være en krigsseiler. Men det har også vært perioder hvor krigsseilerne har fått oppmerksomhet og anerkjennelse for sin innsats under krigen. Kanskje aller mest i vår tid, med Jon Michelets romanverk som trolig den viktigste enkeltårsaken.

På Sørlandet har det i flere tiår vært mange som på ulike måter har arbeidet for krigsseilernes sak. Allerede i 1968 ble Konvoibyen i Risør åpnet som et bo- og helsetilbud for krigsseilere. Aktive Fredsreiser holder til i samme by og har det siste tiåret bidratt med å gjøre krigsseilerhistorien kjent for nye generasjoner.

DS *Hestmanden* har kanskje vært Sørlandets mest kjente symbol på krigsseilernes innsats, siden skipet la til kai ved Bredalsholmen i 1992. I tillegg til å være et minnesmerke, er skipet som seilte i begge verdenskrigene også et krigsseilermuseum som drives i regi av Vest-Agdermuseet.

I Mandal har det i lang tid vært gjennomført årlige krigsseilertreff, og i fjor ble også et krigsseilermonument avduket i sentrum av byen. Grimstad er en annen sørlandsby som har hedret krigsseilerne med et eget monument. En annen aktør er Agder Krigsseileres Minneforening. De har helt siden 2001 jobbet for å hedre krigsseilernes innsats, bl.a. gjennom Krigsseilernes dag på ARKIVET.

Hedret krigsseilerne har også sjømannsforeningene i de fleste sørlandsbyene gjort gjennom flere generasjoner. Lillesand sjømannsforening var pionerer da de startet opp nettsiden Sjøhistorie.no, hvor særlig landsdelens krigsseilere ble dokumentert.

Da vi på ARKIVET freds- og menneskerettighetscenter skulle sette i gang arbeidet med et nasjonalt krigsseilerregister, var det naturlig å etablere et samarbeid med de frivillige kreftene i Lillesand og de andre sjømannsforeningene på Sørlandet og ellers i Norge. Samarbeidet har resultert i at mer enn 65 000 norske og utenlandske krigsseilere på norske skip har blitt dokumentert og fått sin egen «hjemmeside» i Krigsseilerregisteret.no. I det nasjonale og digitale minnesmerket har vi registrert 3643 sjøfolk med tilknytning til Agder som seilte i den norske uteflåten på alliert side.

Helt siden ARKIVET åpnet dørene i 2001 har krigsseilernes historie hatt en plass i forskningen og formidlingen ved senteret. Likevel var det en ekstraordinær satsning som ble gjort da ARKIVET opprettet Norsk senter for krigsseilerhistorie i 2015. Det skjedde på

oppfordring fra Jon Michelet, og naturlig nok var det hit Michelets arkiv og bibliotek ble levert etter hans bortgang for to år siden.

19. juni i år ble Sørlandets posisjon som «Krigsseilerlandsdelen» styrket enda mer. Da lanserte vi nye Minnehallen.no. Minnehallen ligger i Stavern utenfor Larvik. Den pyramideformede bygningen ytterst mot Skagerrak er Norges offisielle minnesmerke over 8 000 norske og utenlandske sjøfolk som omkom i første og andre verdenskrig. At ARKIVET og Norsk senter for krigsseilerhistorie fikk ansvaret for denne nasjonale nettsiden tar vi som et tegn på at man i resten av Norge ser til Sørlandet når krigsseilerhistorien skal formidles på en troverdig og fremtidsrettet måte.

Historien om krigsseilerne har på godt og vondt preget tusenvis av familier rundt om i Norge. Krigsseilerhistorien har derfor vært nåtid i svært mange familier helt siden krigens dager. Det er viktig både for krigsseilerfamiliene og for samfunnet som helhet at de mange familiehistoriene knyttes nærmere sammen med den kollektive norske historien om krigsseilerne.

Da må også de som ikke har en krigsseiler i familien forstå at denne historien angår dem. Til dette trenger vi både museer, minnesmerker, markeringer, romaner og historieforskning. Dessuten er det behov for gode nettsider om temaet. Pandemien vi er inne i nå har gjort oss enda mer avhengige av steder å besøke på nettet med troverdig, kildebasert og oppdatert informasjon. Dette er målet med både Krigsseilerregisteret.no og Minnehallen.no.

De fleste av oss skal ha en Norges-sommer i år. Den kan gjerne brukes til å besøke noen av museene og minnesmerkene på Sørlandet som forteller om krigsseilerne. Planlegg gjerne turen hjemme først med et besøk på Krigsseilerregisteret og Minnehallen.no. Og til Oslo-turen; legg gjerne inn en stopp i Stavern. Et besøk på det fysiske minnesmerket kan gjerne bli både fristende og meningsfullt etter et virtuelt besøk på Minnehallen.no!